

²⁹ Цивільне право України / За ред. О. В. Дзери та Н. С. Кузнецової. – К., 2004. – Ч. 1. – С. 41.

³⁰ Див. докладніше: *Карл Поппер*. Відкрите суспільство та його вороги. Т. 2. – С. 19–21.

³¹ Див. докладніше: Філософія права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін. – С. 7.

³² Там само. – С. 20.

³³ Див. докладніше: *Сенетий Д. П.* Критичний раціоналізм Карла Поппера: пізнання шляхом спроб і помилок, припущень і спростувань // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Вип. 40. – 2010. – С. 72.

Резюме

Десятник В. О. Методологічний есенціалізм та юридичне мислення.

У статті здійснено спробу чіткого викладу аргументів К. Поппера та інших філософів проти методологічного есенціалізму. Мета: обговорення правознавцями можливості поступової відмови від цієї теорії у правових дослідженнях; запровадження в них методологічного номіналізму; використання правознавцями концепції критичного раціоналізму К. Поппера та його методу спроб та помилок, припущень та спростувань.

Ключові слова: методологічний есенціалізм, сутність, природа речі, інтелектуальна інтуїція, методологічний номіналізм, критичний раціоналізм, метод спроб та помилок, припущень та спростувань.

Резюме

Десятник В. А. Методологический эссенциализм и юридическое мышление.

В статье предпринята попытка четкого изложения аргументов К. Поппера и других философов против методологического эссенциализма. Цель: обсуждение правоведами возможности постепенного отказа от этой теории в правовых исследованиях; введение в них методологического номинализма; использование правоведами концепции критического рационализма К. Поппера и его метода проб и ошибок, предположений и опровержений.

Ключевые слова: методологический эссенциализм, существо, природа вещи, интеллектуальная интуиция, методологический номинализм, критический рационализм, метод проб и ошибок, предположений и опровержений.

Summary

Desiatnyk V. Methodological essentialism and legal thinking.

The article is an attempt to clear presentation of arguments Popper and other philosophers against methodological essentialism. Objective: To discuss the possibility of lawyers phasing out of this theory in legal research, the introduction of these methodological nominalism, lawyers use the concept of critical rationalism Popper and his method of trial and error, assumptions and denials.

Key words: methodological essentialism, the nature, the nature of things, intellectual intuition, methodological nominalism, critical rationalism, through trial and error, assumptions and denials.

Отримано 24.03.2014

УДК 340.1;321.01

О. В. ЗІНЧЕНКО

Ольга Володимирівна Зінченко, кандидат юридичних наук, доцент Київського університету туризму, економіки і права

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ПРИРОДА ДЕКОТРИХ ВИДІВ ЮРИДИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Знак історичного часу обов'язково присутній і знаходить свій прояв у суспільно-історичних координатах, у системі того чи іншого формату (система права, правова система тощо). Як відомо, соціально-практична дійсність із її нормами, правилами й інститутами є певним часово-історичним коефіцієнтом, що твориться та функціонує за допомогою процесу типізації і, форматування, й як наслідок, є надбанням не одного покоління. Саме тому, на думку автора, доцільно простежити найбільш інтенсивний прояв такого переходу.

Процес означеного переходу включає в себе легітимацію – постійне визнання, «виправдання» існуючого соціально-правового порядку, дотримання точних пропорцій поміж тими чи іншими його компонентами. Завдяки цьому юридичні конструкції вступають в особливо міцний контакт із «світом реальної юриспруденції», в якому особисте тісно переплітається із загальним та стає, по суті, його функцією. Юридичні конструкції вирізняються своєю універсальністю, що, по-перше, вказує на неодномірний, багатосторонній характер юридичної конструкції, а, по-друге, на її здатність виконувати різноманітні функції, бути придатною і корисною для багатьох цілей. Ця властивість юридичної конструкції відокремлює її як явище від інших засобів юридичної техніки.

© О. В. Зінченко, 2014

Доказом універсальності юридичної конструкції слугує той факт, що виступаючи як засіб правотворчої, правоінтерпретаційної (тлумачної), правозастосовної техніки, юридична конструкція здатна реалізуватися і як спеціально-юридичний засіб дослідження права. Тобто, юридична конструкція не може бути зведена тільки до якогось одного рівня функціонування. Оскільки дієвість юридичної конструкції не обмежується суто однією сферою правової діяльності, означене є очевидним свідченням її універсальності. Крім того, універсальність юридичної конструкції значно розширює рамки функціональних можливостей означеного феномена.

Так, залежно від підстав класифікації видів юридичних конструкцій у теорії права виділяють: юридичні конструкції, які виникли у процесі саморозвитку права, та конструкції, що виникли завдяки волі законодавця; нормативні конструкції, що знайшли свій вираз у нормах права, та теоретичні, що застосовуються суто в якості методу пізнання права¹; юридичні конструкції первинні, що відображені у нормах позитивного права, та вторинні – абстрактні мета-конструкції, що виконують своє призначення у процесі розвитку, об'єднання і систематизації інституційних конструкцій².

Деякі автори виділяють норми-конструкції, що узагальнюють складні за своїм складом юридичні явища³. Проте такі норми-конструкції не завжди можна виокремлювати як правові, оскільки вони не встановлюють прав і обов'язків суб'єктів та, як правило, належать до когнітивних норм, що мають не правовий, а інтелектуальний характер⁴.

Зважаючи на зазначене вище, варто звернути увагу та той факт, що за своєю сутністю юридичні конструкції наділені легітиміційним характером, справедливим свідченням якого є їх права природа. Доречно зазначити, що наповненість юридичних конструкцій легітиміційними можливостями та «законністю», закладеною в їхньому характері, утворюють ту необхідну конструктивну платформу, котра, в свою чергу, і є основою їх практичної доцільності.

Легітиміційні процеси щодо певного правового явища паралельно проходять два основні етапи: етап отримання необхідних знань про легітимоване явище та етап орієнтації (організації) правового регулювання), на котрому відбувається зіставлення ціннісних аспектів, що їх легітимоване явище привносить із собою, із ціннісною системою суспільства. Обґрунтування доцільності, конструювання, впровадження та практичне визнання є невід'ємними складовими техніки легітимізації юридичної конструкції як правової категорії. Тобто, щодо кожної юридичної конструкції з метою використання її в практичній діяльності застосовується певна легітиміційна технологія.

На підставі викладеного вище вбачається очевидним висновок, що в основу юридичних конструкцій закладено відповідний легітиміційний потенціал. Це означає, що легітиміційний характер визначає їх подальше визнання та в цілому практичну виправданість. Тому, на наш погляд, за способом закріплення в законодавстві та загалом у системі права доречно виокремити легітиміційний вид юридичних конструкцій.

Слід звернути увагу, що у результаті теоретичного закріплення феномена юридичної конструкції у відповідному понятті дана тематика набула значення проблеми правознавства, що започаткувало процес трансформації і розвитку розуміння юридичної конструкції. Звичайно, будь-яке явище більш різностороннє й глибше, аніж саме поняття, оскільки поняття є результатом узагальнення, абстракції. Але поняття – не єдина форма, не єдиний результат абстракції. Так, В. О. Штофф зазначає, що таким результатом є й ідеальна модель. Він пише: «Поки ізолююча абстракція приводить до утворення понять, що відображають або відносно прості властивості й відносини, або зовнішні ознаки речей, потреба в моделях не виникає. Але коли пізнання проникає глибше і за простою, як здавалося раніше, властивістю виявляється ціла система зв'язків і відносин, тобто складна структура, тоді процес абстрагування здійснюється за допомогою моделі»⁵. При цьому під моделлю дослідник розуміє уявлену чи реалізовану матеріально систему, яка, відображаючи чи відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінити його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про цей об'єкт⁶. Для того, щоб розмірковувати про конкретний предмет, на думку М. К. Мамардашвілі, необхідно зробити його «мислимим», тобто перевести у такий стан, котрий є адекватним мисленню⁷.

Розуміння юридичної конструкції як моделі правового явища характеризує її як логічний заміник об'єкта пізнання, котрий створюється з огляду на те, що реальний об'єкт є занадто складним для пізнання його безпосередньо. Ситуативна реальність, що спостерігається і відображається, на відміну від відображеної реальності, є «надситуативною» (транситуативною). Тобто, щоб правильно розуміти правове явище, його необхідно певним чином «підготувати» для відповідного розуміння. Процес розуміння правового явища нерозривно поєднаний з трансформаційним, проектним мисленням, котре спрямовує від явища до суті. Кожна юридична конструкція має певний проектний, трансферабельний ресурс, так звану трансферабельну корисність, тобто можливість передачі сутності явища у схематичному, модельному виконанні. Тому, на думку автора, за ступенем досконалості та рівнем наукової розробки юридичних конструкцій варто виокремити транситуативний (трансферабельний) вид юридичних конструкцій. Окрім того, доречно додати, що трансферабельний ресурс юридичної конструкції пов'язаний з її інженерним проектуванням.

Зважаючи на викладене вище та з огляду на функціонування юридичної конструкції у різноманітних тісно взаємопов'язаних формах – правотворчій, правозастосовній, правоінтерпретаційній (правотлумачній) та доктринальній, вбачається прийнятним зробити певне доповнення до існуючих видів юридичних конструкцій. Так, на наш погляд, за ступенем досконалості та рівнем наукової розробки юридичних конструкцій варто виокремити транситуативні (трансферабельні) юридичні конструкції.

На думку М. С. Кельмана, відмінною особливістю понять правових теорій є їх виникнення не у процесі репрезентації правової реальності у предметі юридичної науки, а під час здійснення теоретичної органі-

зації самого наукового предмета у межах тієї або іншої наукової парадигми. Для понять такого роду знайти виділений, резидентний їм об'єкт, зазвичай, не вдається⁸. Ця обставина дає змогу А. Ф. Черданцеву справедливо стверджувати, що, приміром, «такого реально існуючого об'єкта, як механізм правового регулювання, в природі не існує»⁹. Зважаючи, що у природі не існує механізму правового регулювання як реально-го об'єкта, котрий перебуває у резидентних відносинах з поняттям «механізм правового регулювання», цей науковець зазначає, що механізм правового регулювання може й повинен розглядатися як ідеальна модель¹⁰.

Будь-яка наукова модель за своєю природою є ідеальною. У цьому сенсі і склад правовідносин, і структура юридичної норми, і процес правового регулювання однаково можуть бути представлені як ідеальні моделі. Наукова цінність таких уявлень, як відомо, і полягає в їхній «ідеальності». До того ж теоретична наука за своєю природою може мати справу лише з ідеальними об'єктами¹¹. Тому поняття теорії права має «право на існування» і без подачі його реальним об'єктом¹². Таким чином, слід констатувати: жодна теоретична модель не може трактуватися як безпосереднє зображення реальності, «той факт, що модель працює чітко з поставленими вимогами, сам собою не означає, що реальність структурована так само, як ця модель»¹³. Отже, процес правового регулювання, як і механізм правового регулювання, з огляду на предмет загальної теорії права може і повинен розглядатися як теоретична модель. Справедливість такого твердження можна аргументувати тим, що у реальному житті виділити певні етапи і стадії правового регулювання, тобто ті одиниці, в яких зображується процес, не менш складно, ніж виділити елементи механізму правового регулювання. Безпосередньо у житті (емпірично) можна спостерігати лише реальні дії реальних суб'єктів, а їхні тлумачення, наприклад, як реалізації права, – це питання панівної юридичної доктрини, використовуваних понять¹⁴.

Оцінюючи механізм правового регулювання як поняття, вбачається, що це – певна система юридичних засобів та способів здійснення результативного впливу на суспільні відносини тощо. Виокремлюючи механізм правового регулювання суто як модель, слід зазначити, що це вже система елементів, організована за певними правилами: норми права, юридичні факти, правовідносини тощо. Іншими словами, це – модельне представлення правового регулювання як структури, а не як процесу, хоча слід брати до уваги й той факт, що інтерпретований як юридична онтологія механізм правового регулювання інколи починає не тільки використовуватися для теоретичного дослідження правового регулювання, а й сам розглядається як його об'єкт. У результаті автор приєднується до позиції М. С. Кельмана, котрий вважає, що поняття на кшталт «механізм правового регулювання» теж належить до органічних юридичних понять, що утворюють понятійну серцевину предметного поля юридичної науки. А віднесення таких понять до юридичних засноване на тому, що юриспруденція як соціальна практика не зводиться виключно до укладення угод або судових розглядів. Її завдання – забезпечення правової організації суспільства. Відсутність у синтетично створених поняттях правознавства відповідних референтів у правовій реальності (практиці) не є приводом для сумнівів щодо їхньої наукової цінності. Юридична наука, як і наука загалом, передусім має справу з поняттями як рухом ідеальних об'єктів¹⁵.

Оскільки джерелом будь-яких теоретико-правових побудов слугує, як правило, реальна правова ситуація, а сама ця побудова виникає в процесі інтелектуальної діяльності суб'єкта, юридична конструкція за своєю природою є результатом їх синтезу. Синтез, як зазначає Н. М. Пархоменко, конкретизує загальне, виводячи з абстракції характерні конкретні прояви досліджуваних явищ, завдяки чому останні стають цілісними у своїй багатоманітності, з усіма зв'язками, відношеннями та взаємодіями¹⁶. При цьому в ході свого подальшого розвитку юридична конструкція, по суті, перетворюється на ідеальну типізовану модель правового регулювання, зовнішньою формою актуалізації якої, у більшості випадків, є норми права. Враховуючи викладене, логічно зазначити, що залежно від фактичних обставин юридичні конструкції дають змогу включати в дію різні юридичні норми. Тому слід підкреслити, що головною властивістю юридичної конструкції, в якій найбільш повно проявлено її сутність, є пряме, безпосереднє юридико-практичне значення, яке полягає в тому, що юридична конструкція завжди може бути виражена в системі правових норм, що визначають конкретний механізм правового регулювання чи його окремих елементів. Юридична конструкція є уявною формою, яка дає змогу поєднати, вибудувати правові засоби таким чином і у такий спосіб, щоб вони, доповнюючи один одного системним фактором, утворювали цілісний регулятивний механізм, що забезпечує досягнення заданого правового результату¹⁷.

Теоретичні юридичні конструкції, у свою чергу, слугують цілям правової науки у процесі пізнання права. Так, приміром, зміст поняття «механізм правового регулювання» як теоретичної конструкції розкрито А. М. Васильєвим. Вчений, зокрема, зазначає, що встановлення цієї категорії має важливе значення для розвитку правової теорії, оскільки вона виразила загальне у процесі правового регулювання, а саме: зв'язки між усіма елементами механізму, поза якими ці елементи не можуть існувати, й місце кожної ланки у цій системі. Тому поняття «механізм правового регулювання» тут є не простим відображенням дійсності, а її концептуалізацією через існуючі теоретичні уявлення та їхній синтез у межах певної теоретичної ідеї. А. М. Васильєв висловився про це досить точно: «Утворення категорії «механізм правового регулювання» пов'язане з синтезом як декотрих існуючих раніше теоретичних уявлень, так і висновків, зроблених до того часу галузевими юридичними науками. Дані галузевих наук, отримані при аналізі окремих життєвих ситуацій, у яких поведінка учасників суспільних відносин відповідає вимогам державних повелінь або відхиляється від них, були узагальнені, теоретично осмислені і подані як єдиний процес правової регуляції»¹⁸.

Удосконалюючи класифікацію видів юридичних конструкцій, на думку автора, видається прийнятним залучити до правового вжитку легітимізаційний та транситуаційний (трансферабельний) види юридичних

конструкцій, оскільки легітимісний характер юридичних конструкцій визначає не тільки їх подальше визнання, практичну виправданість, а й якісно нове суспільно-правове існування. Крім того, щоб правильно розуміти правове явище, його юридичну природу й соціально-правове підґрунтя, виникає нагальна необхідність у передачі сутності досліджуваного явища за допомогою відповідного модельного виконання. Маючи за мету розуміння правового явища і його подальше адекватне сприйняття, означене явище повинно пройти крізь горнило необхідної теоретико-правової підготовки, котра полягає у з'ясуванні суб'єктивних і об'єктивних компонентів, що наповнюють дане явище, утворюють і відображають його сутність. Так, процес розуміння правового явища, його ретельно продумане юридичне переосмислення поєднується з проектним (трансформаційним) мисленням. Як традиційний стандарт, кожна юридична конструкція наділена трансферабельним (проектним) ресурсом. Саме за допомогою даного ресурсу відбувається передача сутності явища у схематичному, модельному виконанні. Зважаючи на зазначене, на думку автора, вбачається доречним розширення рамок класифікації юридичних конструкцій за ступенем їх досконалості та рівнем наукової розробки. Тобто, виокремлення транситуаційного (трансферабельного) виду юридичних конструкцій у даному випадку є цілком виправданим фактом.

Підсумовуючи викладене вище, слід зазначити, що завдяки юридичним конструкціям відбувається надзвичайне розширення правового кругозору, оскільки вони є найточнішим соціально-правовим знаменником відтворюваних життєвих феноменів.

¹ Пономарев Д. Е. Юридические конструкции: становление понятия в отечественном правоведении / Д. Е. Пономарев // Российский юридический журнал. – 2004. – № 4. – С. 46–53.

² Пономарев Д. Е. Генезис и структура юридических конструкций: подходы к пониманию / Д. Е. Пономарев // Академический юридический журнал. – 2005. – № 2. – С. 4–8.

³ Загальна теорія держави і права / [за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина]. – Х. : Право, 2002. – С. 286–287.

⁴ Поляков А. В. Общая теория права: Феноменолого-коммуникативный подход / Поляков А. В. – СПб. : Издательский дом Санкт-Петербургского ун-та, 2003. – С. 710.

⁵ Штофф В. А. Моделирование и философия / Штофф В. А. – М. : Наука, 1966. – С. 156.

⁶ Там само. – С. 19.

⁷ Мамардашвили М. К. Лекции по античной философии / Мамардашвили М. К. – М. : Аграф, 2002. – С. 147.

⁸ Кельман М. С. Методологія формування юридичних понять і предмета правознавства / М. С. Кельман // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 4. – С. 7.

⁹ Черданцев А. Ф. Логико-языковые феномены в праве, юридической науке и практике / Черданцев А. Ф. – Екатеринбург : Изд-во УИФ «Наука», 1983. – С. 126.

¹⁰ Там само. – С. 126.

¹¹ Кельман М. С. Вказана праця. – С. 8.

¹² Локк Джон. Два трактата правления / Дж. Локк // Локк Джон. Сочинения : в 3 т. – М. : Мысль, 1985–1988. – Т. 3. – 1988. – С. 320.

¹³ Фейербенд П. Избранные труды по методологии науки / П. Фейербенд ; [пер. с англ. и нем. ; общ. ред. и вступ. ст. И. С. Нарского]. – М. : Прогресс, 1986. – С. 27.

¹⁴ Кельман М. С. Вказана праця. – С. 8.

¹⁵ Там само. – С. 8–9.

¹⁶ Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології / Пархоменко Н. М. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2008. – С. 32.

¹⁷ Пономарев Д. Е. Генезис и сущность юридической конструкции : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Пономарев Д. Е. – Екатеринбург, 2005. – С. 82.

¹⁸ Васильев А. М. Правовые категории. Методологические аспекты. Разработки системы категорий права / Васильев А. М. – М. : Наука, 1976. – С. 141.

Резюме

Зінченко О. В. Теоретико-правова природа декотрих видів юридичних конструкцій.

Досліджується теоретико-правова природа транситуаційного (трансферабельного) та легітимісних видів юридичних конструкцій. Автор робить висновок, що завдяки юридичним конструкціям відбувається надзвичайне розширення правового кругозору, оскільки вони є найточнішим соціально-правовим знаменником відтворюваних життєвих феноменів.

Ключові слова: юридична конструкція, право, трансферабельний та легітимісний види юридичної конструкції, правові явища.

Резюме

Зинченко О. В. Теоретико-правовая природа некоторых видов юридических конструкций.

Исследуется теоретико-правовая природа транситуативного (трансферабельного) и легитимационного видов юридических конструкций. Автор делает вывод, что с помощью юридических конструкций происходит расширение правового кругозора, поскольку они являются наиболее точным социально-правовым знаменателем воссозданных жизненных феноменов.

Ключевые слова: юридическая конструкция, право, трансферабельный и легитимационный виды юридической конструкции, правовые явления.

Summary

Zinchenko O. Theoretical and legal nature of specific juridical constructions' types.

The article analyses theoretical and legal nature of transferable and legitimate types of the juridical constructions.

The author concludes, that due to the juridical constructions, legal outlook is becoming broader dramatically, since they are the most precise social and legal indicator of proper vital phenomena.

Key words: juridical construction, law, transferable and legitimate types of the juridical constructions, legal phenomena.

Отримано 4.04.2014

УДК: 340.12

М. Г. КРАВЧЕНКО, А. В. АВРАМЕНКО

Михайло Георгійович Кравченко, кандидат юридичних наук, співробітник НДС «Центр дослідження проблем прав людини» юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Альона Валеріївна Авраменко, студентка V курсу ПВНЗ «Фінансово правовий коледж»

ЗАГАЛЬНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНУ – НОВИЙ ПОГЛЯД НА ДАВНО ВІДОМІ РЕЧІ

Проблематика реалізації законів, в Україні зокрема, не потребує додаткової аргументації. Безперечно процес реалізації законів був і є у центрі уваги, як вітчизняних так і зарубіжних вчених та юристів – практиків. Така увага до даного процесу обумовлюється тим, що юридичні закони займають особливе місце в системі нормативно-правових актів. Саме юридичні закони в країнах, які належать до романо-германської правової сім'ї очолюють систему нормативно-правових актів. Це безперечно передбачає підзаконність всіх нормативно-правових актів, які стоять нижче у ієрархії цієї системи. Тобто підзаконні нормативно-правові акти мають: конкретизувати, деталізувати, уточнювати, розвивати положення юридичних законів. Разом із тим, ставиться ще одна загальновідома вимога, всі без винятку, підзаконні нормативно-правові акти не мають суперечити юридичним законам. Це положення є однією із загальних закономірностей реалізації законів. Безперечно їй немає альтернативи, адже порушення її веде до численних колізій та дефектів чинного законодавства, а також до правового нігілізму пов'язаного із тим, що чинне законодавство не діє. Крім того, закони та підзаконні нормативно-правові акти пов'язані генетично. Це насамперед виявляється у тому, що дефекти законів, наявність у них недіючих норм одразу ж знаходить свого віддзеркалення у проблемах реалізації підзаконних нормативно-правових актів. Цей взаємозв'язок є також загальною закономірністю реалізації законів. Безперечно можна назвати і інші загальні закономірності реалізації законів. Таким чином, загальні закономірності реалізації законів явно або приховано присутні на будь-якому етапі процесу реалізації законів.

Варто відзначити те, що незважаючи на величезне значення загальних закономірностей реалізації законів для розуміння процесу реалізації законів та вдосконалення практики їхньої реалізації в Україні, ця категорія не досліджувалась у вітчизняній науці. Мало досліджувалися також загальні закономірності виникнення, функціонування та розвитку державно-правових явищ та процесів, як більш загальна категорія. Хоча загально визнаним є те, що саме закономірності виникнення, функціонування та розвитку держави і права складають основну частину предмету теорії держави і права як науки. На наш погляд така низька увага до наукової розробки закономірностей реалізації закону пояснюється декількома причинами.

По-перше, закономірність вважається категорією, яка штучно нав'язана юридичною наукою радянської доби. При цьому варто звернути увагу на те, що перші дослідження закономірностей державно-правових явищ та процесів як більш загальної категорії, були проведені ще в дореволюційний період. Проте ці дослідження, на думку спеціалістів, мало враховували: методологічні аспекти та принципи дослідження закономірностей, їх поняття та види, а також застосування отриманих знань про закономірності на практиці¹. Основні розробки закономірностей державно-правових явищ та процесів були зроблені радянськими дослідниками. Так, тут варто згадати дисертаційні дослідження С. М. Овчиннікова та П. М. Рабіновича² Серед радянських вчених, які досліджували закономірності державно-правових явищ та процесів, можна назвати: С. С. Алексєєва, А. М. Васильєва, Ю. Ю. Вєтютнева, Д. А. Керімова, В. М. Кудрявцева, П. О. Недбайло, Л. С. Явіча та ін. Разом із тим, ці дослідження мають певну специфіку. Вона полягає у тому, що юридична наука в той період була суттєво обмежена марксистсько-ленінською ідеологією, яка тоді визнавалася єдино